

EVRO-ATLANTSKI SVET SLOVENIJE
EURO-ATLANTIC COUNCIL OF SLOVENIA

Kardeljeva ploščad 5, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
Tel.: +386 (0)1 5805 327, Fax: +386 (0)1 5805 322
E-mail: info@euroatlantic.org, www.euroatlantic.org

***** Evro-atlantski Bilten *****
***** Euro-Atlantic Bulletin *****

Izdajatelj/Publisher: EASS / EACS
Urednik/Editor: prof. dr. Iztok Prezelj
ISSN 2712-5270

Vol. 1 No. 1 2020
10. Junij 2020

Uvodne informacije o konceptu publikacije – Iztok Prezelj, predsednik EASS

Spoštovani!

Predstavljamo vam prvo številko novega strokovnega glasila Evro-Atlantskega sveta Slovenije (EASS), ki bo pretežno izhajal v elektronski obliki. Proaktivna društva imajo na svojih področjih možnost oblikovanja in distribuiranja strokovnih mnenj o družbenih problemih. Koncept policy biltenov je ena od takšnih možnosti. Evro-atlantski Bilten je sredstvo za izražanje strokovnih mnenj s strani članov EASS ali povabljenih strokovnjakov. Vsaka številka bo vsebovala strokovni prispevek, katerih namen je (1) izpostaviti specifični varnostni policy problem, (2) prikazati možne alternative in (3) nakazati ali predlagati možno alternativo za rešitev problema.

Področje mednarodne varnosti, miru, stabilnosti je izredno dinamično, tveganja in grožnje se spreminjajo iz dneva v dan, kar zahteva stalno strokovno pozornost. EASS sprejema ta izziv.

Bilten bo predvidoma izhajal 3-6-krat na leto, vsaka številka bo vsebovala en članek in po potrebi komentar urednika. Publikacija bo izhajala v slovenskem jeziku in občasno v angleškem jeziku (odvisno od avtorjev in ciljnih javnosti). Relevantne teme za slovensko javnost bodo pretežno pokrite v slovenskem jeziku.

Publikacija je registrirana v bibliografskem sistemu in ima svojo ISSN številko. Publikacija bo izhajala pretežno v elektronski obliki, občasno pa jo bomo tudi natisnili.

Urednik je odgovoren za izbor tem, povabilo avtorjem, organizacijo izdaje vsake številke in distribucijo po komunikacijskih kanalih. Urednik ali EASS ne odgovarjata za stališča strokovnjakov, katerih prispevke objavimo v biltenu. Z drugimi besedami, stališča strokovnjakov niso nujno stališča EASS. Ta rešitev je primerna, saj je namen publikacije trasiranje pogledov in policy rešitev na varnostnem področju.

Publikacija bo distribuirana predvsem v elektronski obliki. Vsaka številka bo objavljena na spletni strani EASS in poslana kontaktnim točkam na relevantnih ministrstvih, veleposlaništvih, medijih idr.

Od prispevkov pričakujemo naslednjo tipično obliko:

- Naslov / Title;
 - Povzetek / Abstract: v dveh do treh stavkih / two to three sentences;
 - Opis ali analiza policy problema / Description of the policy problem;
 - Prikaz možnih alternativ za reševanje problema / Scan of potential solutions to the identified problem;
 - Nakazati ali predlagati možno alternativo za rešitev problema in s tem povezana analiza / proposal of a particular solution and related analysis;
 - Viri, če jih je avtor uporabil / sources if the author used them.
- Prispevki lahko tudi delno odstopajo od navedene tipične oblike.

Vsem avtorjem in bralcem želimo veliko strokovnih užitkov ob prebiranju številka biltena.

Pandemija COVID-19 in strateški varnostni izzivi - mag. Mirko Cigler¹

***Povzetek:** Avtor proučuje posledice virusne pandemije na koncept in prakso mednarodne in nacionalne varnosti. V drugem delu članka avtor oceni prilagoditve s strani zveze NATO in EU ter poda predloge za prihodnji bolj povezan razvoj strateških konceptov obeh mednarodnih organizacij.²*

Geopolitika in pandemija

Pandemija se ni zgodila že celo stoletje, zato je zdajšnjim generacijam videti, kot da se to dogaja prvič v zgodovini. Pa se ne. Vsakega toliko časa narava poskrbi, da se svet za trenutek ustavi. Ne zato, da bi lahko ljudje izstopili, temveč da lahko prestopijo v nek nov čas in nek nov svet. Stefan Zweig nas v *Včerajšnjem svetu* (1) spominja na svobodo, ki jo je užival pred prvo svetovno vojno, ko je lahko potoval iz Evrope v Indijo ali Ameriko brez potnega lista. V *Mesečnikih* (2) pa nas britanski zgodovinar Christopher Clark opomni na veselo odhajanje na fronto ob izbruhu prve svetovne vojne, ki naj bi se končala do Božiča. Za srečneže se je to zgodilo šele štiri leta kasneje, milijoni niso dočakali vrnitve. Optimizem in zavračanje globokih sprememb, ki spreminjajo naš ustaljeni ritem življenja, sta globoko zarezana v našo zavest. »Ne vem, kako bo videti tretja svetovna vojna, vem pa, da se bo četrta odvijala s krepelci«, naj bi dejal Einstein. Proti pričakovanju tretja ni bila jedrska, temveč hladna in četrta se ne odvija s krepelci temveč z zaščitnimi maskami. Kitajci izkoriščajo pandemijo geostrateško genialno, vredno njihovega velikega stratega Sun Tzuja (3). Ko bomo zaživelih novo normalnost post-pandemičnega sveta, nas bodo zaznamovale kitajske zaščitne maske. Zanje so se v času pandemije spopadale države kot gusarji na morju, ko je preživetveni nagon opravičeval vsa sredstva za doseganje ciljev. Camus nas v *Kugi* (4) opozarja, da takrat diktatorji vedno nastopajo v imenu dobrobiti ljudi, Machiavelli pa v Princu (5), da cilj opravičuje sredstva. Ko je Richard Haas, dolgoletni direktor za strateško načrtovanje in analize State Departmenta, leta 2008 pisal o »nepolarnem svetu« (6) ni mogel predvideti, kako nenavadno se bo njegova napoved o globalnem geopolitičnem vakumu brez vodilne sile uresničila v popolnoma novem, v nobenih strateških analizah predvidenem scenariju bliskovite pandemije kovida. Vendar pa spoznanje o globalni bio nevarnosti z ničemer ne odpravlja zadreg glede klasičnih gradnikov

¹ Mirko Cigler, geopolitični in varnostni analitik ter publicist. Nekdanji visoki častnik in multilateralni diplomat v OZN, OVSE, Nato in EU.

² Opomba: V tem prispevku so izražena avtorjeva lastna stališča, ki niso nujno stališča EASS.

nacionalne, multilateralne in globalne varnosti. Nasprotno, še zaostreje jih s postavljanjem v nove, do sedaj popolnoma nepredstavljive korelacije. Temeljno vprašanje ostaja, ali je klasična, konvencionalna varnost (vojaška varnost), še relevantna oziroma v čem postaja irelevantna (7).

Ko je končno dozorelo spoznanje o skupni, globalni nevarnosti nacizma in fašizma, so se ideološko različni voditelji svetovnih sil, Roosvelt, Churchil in Stalin, združili v antihitlerjevska koalicijo. Je pandemija koronavirusa prepoznana kot takšna globalna grožnja, ki bi združila svet na novih, post-globalističnih geopolitičnih osnovah? Igor Ivanov, vodja ruskega sveta za zunanje zadeve, je kot ruski zunanji minister maja 1992 na KVSE konferenci v Stockholmu pretresel svet s šalo o vračanju Ruske federacije v tirnice sovjetske blokovske konfrontacije. Tri desetletja kasneje pa opozarja, da prihaja čas, da se mednarodna skupnost začne pripravljati na novo svetovno ureditev, ki bo sledila po koncu pandemije kovida (8). Podobno razmišlja nekdanji nemški zunanji minister Joska Fischer ko ugotavlja, da ni »nihče resno vzel tveganja, da nam največja grožnja prihaja iz narave, kot črni labod gigantskih razsežnosti«(9). Kovid nam kaže, da obstoječi mednarodni red ne more zagotoviti človekove varnosti. Ocenjuje, da bo koronavirus zrušil sistem suverenih držav, ki je urejal odnose v svetu od sedemnajstega stoletja, od Westfalskega miru dalje. Primarno bo moralo postati mednarodno sodelovanje, organizirano v novi mednarodni institucionalizem. Pozitivni primer morata dati supersili 21.stoletja, ZDA in Kitajska. Evropa in širši evroatlantski prostor si bosta morala izboriti svoj prostor v nastajajoči post pandemični geopolitični pokrajini, v kateri bo dominirala nova ameriško-kitajska bipolarnost. Rusija v njej poskuša vzdrževati ekvilibrij, ne pa tudi ekvidistance, ugotavlja Dmitri Trenin, direktor Carnegie Moscow Centera (10). Trenutno ni videti, da bi ZDA in Rusija poskusila sedanjo skupno nevarnost pandemije izkoristiti za zблиževanje in popraviljanje bilateralnih odnosov, vsaj dokler imata na čelu Trumpa in Putina. V tej novi situaciji je videti, da se Evropa s pandemijo še bolj odmika od svoje deklarirane geopolitičnosti. Zato bo morala v nadaljnjem spopadanju s pandemijo popraviti napake, ki jih je zagrešila na globalni in regionalni ravni, ocenjuje njen prvi diplomat, Josep Borrell (11).

Krizni model pandemije ter posledice

George Friedman je v *Geopolitical futures* predstavil svoj krizni model korona pandemije (12). Model obsega štiri faze: zdravstveno, socialno, ekonomsko in varnostno. V odsotnosti cepiva in zdravila so prehod iz ene v drugo, dinamika ter tempo eskalacije odvisni od mnogih dejavnikov, zato je ne moremo natančneje časovno omejiti. Pri tem ukrepi za zajezitev sinergično ne smejo prekinjati treh vitalnih preskrbovalnih verig, prehranske, energetske in farmacevtske. Motnje ali celo trganje teh verig bi povzročilo neprimerno več žrtev kot pandemija sama. Friedman opozarja, da zdravstvena faza, ki temelji na bolj ali manj radikalnem omejevanju stikov med ljudmi ter poostrenimi higieničnimi ukrepi, lahko traja le relativno omejeni čas, preden bo začela proizvajati nevzdržne socialne tenzije ter nenadomestljive ekonomske škode, ki bodo nadvladali strah pred okužbo. Socialno ne-razpoloženje, ki nima skupnega političnega predznaka, izkoriščajo različne politične sile v notranjih političnih obračunavanjih. Upoštevajo nasvet, da nikoli ne izpuščaj priložnosti dobre krize (13). Kako globoke, množične in nasilne bodo te spremembe, bo v veliki meri odvisno od ekonomskih posledic pandemije. Kasneje ko bo na voljo cepivo in zdravilo, večja je verjetnost, da bo kriza eskalirala v svojo radikalno zadnjo fazo, ko bo, kot depresija, zaradi vsesplošnih eksistenčnih problemov, prerasla v družbeni konflikt, ki bo resna varnostna grožnja lokalno, regionalno ali celo globalno. Zdravstvena faza se bliža zgornji točki vzdržljivosti in države uvajajo ukrepe za popuščanje mehanizmov osamitve. V tej fazi je bil odločujoči element nacionalnih strategij stanje nacionalnega zdravstvenega sistema. Države, ki so ocenile, da imajo relativno robusten in dobro delujoč zdravstveni sistem, so si lahko privoščile bolj blage proti ukrepe in s tem

dovoljevale hitrejše naraščanje okužbe. Nasprotno pa so morale države s problematičnim zdravstvenim sistemom sprejemati drastične omejevalne ukrepe, da bi s tem upočasnile širjenje okužbe na raven vzdržnosti zdravstvenega sistema. Prve končujejo zdravstveno fazo z višjo prekuženostjo, druge pa z nižjo in bodo posledično v različnih epidemioloških pogojih pričakale naslednji val okužbe.

V Sloveniji trdoživi problemi niso samo v zdravstvu, temveč je problematično tudi delovanje varnostno obrambnega sistema države v celoti. Na to kažejo večletne zaporedne lastne in zavezniške negativne ocene bojne pripravljenosti njenih oboroženih sil. Slovenija se že od finančne krize leta 2008 sooča s kontinuiranim izčrpavanjem ter podhranjenostjo celotnega varnostnega sistema države, vključno s strateškimi rezervami. Kako naj bi od države pričakovali, da bo imela zadostne količine zaščitne opreme, ko smo bili priče javnemu razkritju podatkov, da je vojski primanjkovalo celo osnovnega streliva za urjenje, vojakom pa tako osnovne opreme kot je obutev in uniforme (14). Zato so bile improvizirane odločitve aktualne vlade o nabavi zaščitne opreme edino možne. So pa na ta način odprle vrata klientelizmu, vojnemu dobičkarstvu in korupciji. Ne vemo, ali je virus že razkril vse svoje skrivnosti ali ne. Poslušamo o prvem ali drugem polčasu pandemije, pa sploh ne vemo, ali je prispodoba z nogometom prava. Morda gre bolj za hokej, in smo šele na eni tretjini ali pa za košarko in smo še bolj na začetku, šele v prvi četrtini. Ali pa gre bolj za tenis, kjer se zmaguje na sete, ali za boks, kjer se zmaguje na točke ali s knock-outom. Zato je temeljnega pomena, da se čim bolj objektivno oceni prva faza, izlušči dobre prakse in jih oblikuje v protokole delovanja in obnašanja ter identificirajo problemi, napake in zablode, ki se jim velja v bodoče na vsak način izogniti. Osnovna nacionalna naloga mora biti krepitev robustnosti vseh elementov zdravstvenega sistema s ciljem, da bo pripravljen na bistveno večje in časovno hitrejše obremenitve v ekstremnih pogojih. Temu se mora začeti prilagajati celotni nacionalni varnostni sistem, z odpornostjo (15) kot osrednjim organizacijskim načelom, ki mora vključevati vse vitalne elemente družbe. Poleg zdravstva tudi vse tri osnovne preskrbovalne verige s hrano, energijo in zdravili, delujočo ekonomijo, kritično infrastrukturo, informativno-kibernetične sisteme, pa tudi državne represivne elemente policijo in vojsko (16). S takšnim celostnim, holističnim pristopom nacionalni varnosti se bo Slovenija uspela zavarovati pred nevarnostmi in izzivi, ki jih prinaša nov čas globalne grožnje okužbe z virusom kovida. Pri tem moramo upoštevati, da se kljub nacionalni pripravljenosti tem grožnjam na dolgi rok ne moremo uspešno zoperstaviti zaprti v nacionalne meje, temveč samo kolektivno v globalnem, regionalnem in lokalnem kontekstu. Ponovno mora do izraza priti multilateralizem in njegov temelj, solidarnost.

Ian King(17) v zgodovinski analizi pandemij od antike do danes vzpostavlja sedem značilnosti, ki so jim skupne, kljub stoletnim zgodovinskim preskokom:

- Vojne se začasno prekinjajo, medsebojne sovražnosti dobivajo nove oblike delovanja;
- Politične krize odplavljajo stare in vzpostavljajo nove, drugačne politične elite;
- Lažne novice ter vsakovrstno vraževerje so redne spremljevalke pandemij;
- Osnovni samozaščitni ukrep je izolacija, krivce se išče izven svojih okolij;
- Vzpostavljajo se drugačni ekonomski odnosi, bogatijo se nove ekonomske elite;
- Družbeno razslojevanje je socialno in prostorsko neenakomerno porazdeljeno;
- Propadajo stari in vzpostavljajo se novi kulturni obrazci ter življenjski slog.

Jamie Shea, nekdanji Natov govorec (18), kot glavne strateške izzive, ki stojijo pred zavezništvom v zvezi s pandemijo vidi: bitko za denar, določanje novih prioritet, vzdrževanje bojne pripravljenosti, kolektivni odziv na pandemijo, izvajanje kriznih operacij izven Natovega območja, vpliv na vojaško taktiko ter politično izkoriščanje pandemije. Zaradi katastrofalnih ekonomskih posledic pandemije se bo bitka za sredstva financiranja obrambe še zaostila. V zmanjšanih državnih proračunih bodo sredstva za zdravila in medicinsko opremo dobila absolutno prioriteto pred orožjem (19). Pandemija odpira temeljna doktrinarna vprašanja zavezništva. V dosedanjih desetih strateških konceptih Nata niso nikoli opredeljene nevarnosti ali grožnje, ki ne bi bile direktno ali indirektno vezane na državne, nedržavne ali paradržavne strukture. Pandemija vnaša nov element, ki postavlja pod vprašaj, ali zavezništvo še naprej temelji na obrambi in odvrčanju ali razmere zahtevajo premik k rekonstrukciji in odpornosti, kot obliki odvrčanja. V sodobnih okoliščinah je odpornost večdimenzionalna in vključuje (a) materialno odpornost, kamor spadajo, med drugim, kritična infrastruktura, zdravje, hrana, (b) ekonomsko odpornost, sestavljeno iz stabilnih financ, preskrbovalnih, proizvodnih ter prodajnih verig, (c) informativno odpornost zoper lažne novice in sovražno propagando ter (d) kibernetično odpornost, kamor spadata zaščita visokih tehnologij ter umetne inteligence. Kako v pogojih pandemije vzdrževati potrebno bojno pripravljenost, postaja z zahtevami izolacije ter socialne distance resen problem. Da bi zadržali bojno sposobnost vojske jo je potrebno zaščititi pred nevarnostmi okužbe in zato držati v izolaciji. Vendar pa v sodobnih razmerah to ni mogoče, saj je v zaostrenih kriznih razmerah prav vojska tista, ki s svojimi zmogljivostmi ter organizacijo lajša najhujše družbene in varnostno zdravstvene stiske. Kolektivni odziv na grožnjo katerikoli zaveznici z aktiviranjem 5. člena pogodbe, je bil do sedaj vedno mišljen proti nekomu. Kako pa naj to deluje, ko se zavezništvo odziva hkrati v prostoru in času proti nečemu, kar predstavlja biološki agens, kot je sedaj koronavirus? Vprašljivo postaja tudi krizno posredovanje v pandemično še bolj rizičnih okoljih kot vladajo v samih zaveznicah. Operativni prostor v misijah in operacijah se zmanjšuje, tretma okuženih pripadnikov misije pa je zaradi skromnih lokalnih zdravstvenih kapacitet še dodatno otežen. Krepi se pritisk na države udeleženke, da nacionalnim kontingentom zagotovijo zelo drago in rizično medicinsko evakuacijo. Hkrati pa so glasne nacionalne zahteve za prioriteto angažiranje in pomoč vojske v domačem okolju. Biološka, jedrska in kemična obramba je integralni del konvencionalne in jedrske doktrine Nata in pomembni sestavni del nalog nacionalnih vojsk. Vendar pa zavezništvo v svojih dokumentih ni nikoli posebej obravnavalo bioloških nevarnosti in izzivov. Vojaška organizacija na tem področju ter oprema, ki jo imajo oborožene sile, je zastarela, v glavnem iz časa hladne vojne. To se je pokazalo ob ruski pomoči Italiji in Srbiji, ko je velik del ruske opreme ocenjen kot neprimerne za sodobne pandemične razmere. Končno, pandemija predstavlja potencialno politično grožnjo temeljnim vrednotam svobodnega demokratičnega življenja, spoštovanja zakonitosti ter človekovih pravic. Ne gre zanemariti situacije, da obstaja v politično nestabilnih okoljih stalna grožnja ali dvom v prekoračitev vojaških pooblastil. Podobno, vendar v bolj generalnih okvirih, bodoče izzive zavezništva vidi tudi Stefanie Babst (20).

Severnoatlantsko zavezništvo

Pandemija ne izbira žrtev ter ubija hitreje in bolj množično kot vojna. V ZDA je na začetku maja 2020 število žrtev kovida že preseglo število ubitih v Vietnamski vojni. Za prihodnost zavezništva bo temeljnega pomena ocena vpliva pandemije na globalno varnostno podobo sveta. Posledice pandemije na Nato bodo politične, logistične, organizacijske in vojaške. Navzven se politične nanašajo na temeljno oceno, v kolikšni meri in kako se je spremenila geopolitična in geostrateška slika sveta. Se je svet tako spremenil, da je Nato, takšen kakršen je v osnovi že sedemdeset let, še vedno relevanten za skupno zavezniško ter individualno

nacionalno varnost? Ali se bo svet spremenil do neprepoznavnosti, ali pa se bo po tem pretresu vrnil v bolj ali manj stare tirnice? Trenutno sta približno enako zastopani obe šoli mišljenja. Če se svet ne bo zares iz temeljev spremenil, potem je bolj verjetno, da po zajezitvi pandemije paradigma obramba - odvrčanje - dialog - odpornost, ostaja še naprej temelj zaveznitva. Če pa bo pandemija v tolikšni meri spremenila svet, da bo za njegovo novo, post-pandemično multilateralno varnostno utrditev potrebna nova varnostna paradigma, bo nujna tudi nova, drugačna hierarhija strateških prioritet. En tak obrazec predstavlja paradigma 4R: reševanje - okrevanje - rehabilitacija - odpornost, ki vključuje tudi drugačno, razširjeno, članstvo. V takšnem zaveznitvu se bodo na novo vzpostavljale relacije tudi do novih vojaških in nevojaških izzivov kot so okoljsko-energetski, tehnološko - kibernetični ter informacijsko - propagandni. Pri prilagajanju in izgradnji novih mehanizmov Nato bo ključno, da je zagotavljanje nacionalne odpornosti v Natovem interesu in domeni in da se bo temu primerno prilagodila zavezniška organizacija in še zlasti logistika (21). Znotraj zaveznitva bo potrebno na novo opredeliti delovanje načela solidarnosti. Organizacijske spremembe se bodo nanašale, med drugim, na politično odločanje na daljavo preko novih komunikacijskih tehnologij za varno virtualno sestajanje. To je nova kvaliteta zaveznitva, ki bo šele doživela svoj razvoj in posledično spremenila dosedanjo birokratsko strukturo Natove steklene palače v Bruslju in tamkajšnjih nacionalnih misij, pa tudi agencij ter vojaških poveljstev na nižjih operativnih in taktičnih ravneh. Ne samo podporni temveč tudi bojni kiber(netični) sistemi bodo zaradi biološke ranljivosti žive sile pridobili povsem drugačne, ne le taktične, temveč tudi operativno strateške razsežnosti. Določiti bo potrebno tudi nov finančni model, prilagojen radikalno poslabšanimi ekonomskimi in finančnimi razmerami zaveznic.

Ko so se 2. aprila zunanji ministri zaveznic prvič virtualno, preko zaščitenih video povezav, sestali na zasedanju Severnoatlantskega sveta (NAC) zaradi pandemije koronavirusa, je generalni sekretar Nata Jens Stoltenberg poudaril, da prva naloga zaveznitva ostaja obramba in odvrčanje ter preprečevanje, da zdravstvena kriza postane varnostna grožnja (22). Vendar je zamudil, pandemija je že ogrožala zaveznitvo in njegove članice. Natova reakcija na kovid-19 je bila podobno neodzivna kot obnašanje Evropske unije. Obe sta zamudili enkratno priložnost, da na delu dokažeta svojo temeljno solidarnostno funkcijo in naravo. V prvem valu se je izkazalo, da vojska ni najbolj primeren mehanizem za bitko z virusom. Njena humanitarna vloga je bila povečana, vendar ne primarna. Vendar pri tem ne smemo pasti v politikantstvo, češ niso nam pomagali, ko smo jih najbolj potrebovali. Podobno kot Evropska unija, tudi Nato nima svojih sil in sredstev temveč zgolj kar mu na razpolaganje dajo zaveznice. Te pa so v začetku delovale izrazito egoistično. Zato je politična solidarnost prišla z zamudo, zračno - transportni odziv je bil počasen, logistični odziv, koordiniran preko EADRCC je bil simboličen, vojaški zgolj načrtovalni, brez sil in sredstev. Situacija bi se lahko radikalno spremenila v naslednjih valovih pandemije, ko bi lahko imel Nato večjo vlogo zaradi svoje robustne vojaške poveljevalne strukture, usposobljene za delovanje, če le dobi sile in sredstva od zaveznic (23).

Evropska unija

Globalna strategija EU iz leta 2016 (24) pandemijo uvršča med nove nevarnosti, ki zahtevajo preventivo, detekcijo ter reakcijo, medtem ko Natovi strateški dokumenti te nevarnosti posebej ne omenjajo. Obrambni ministri EU so 6. aprila zadolžili vojaški odbor EU, da prouči izkušnje uporabe oboroženih sil v pandemiji ter izlušči najboljše prakse za bodoče naloge na tem področju. Že naslednje leto naj bi se formiralo Evropsko sanitetno poveljstvo z nalogami centralizacije medicinskih zmogljivosti, koordinacijo med državami članicami, harmonizacijo sanitetnih tehnik in taktik, krepitev skupne proizvodnje kritičnih sanitetnih in medicinskih zmogljivosti in materiala ter harmonizacije sanitetnih standardov. Zaradi zelo verjetnega

zmanjšanja obrambnih izdatkov držav članic EU bo potrebno racionalizirati in novim zahtevam prilagoditi 47 že sprejetih obrambnih programov PESCO, ter prestrukturirati obrambni fond EFD. Programi bodo morali biti prioritarno usmerjeni na podporo zdravstvene varnosti, logistiko in transport, humanitarno pomoč, sodelovanje s policijo ter kibernetško obrambo. To bo vplivalo na preoblikovanje celotnega obrambno tehnološkega in industrijskega sistema, ki bo moral bolj upoštevati tudi inovativne obrambne preskrbovalne verige ter samozadostnost s sanitetno in zdravstveno opremo.

Tania Lañici je za potrebe Evropskega parlamenta pripravila analizo vloge oboroženih sil v boju zoper koronavirus (25) v kateri ugotavlja, da so države članice EU v večji ali manjši meri v pandemiji uporabljale svoje oborožene sile, vendar ne v vojaški vlogi temveč v vlogi prvih posredovalcev (first responders) na področjih zdravstvene zaščite, logistike, socialne ter humanitarne pomoči. Za te naloge so uporabljane zaradi njihove organizacijske robustnosti, pripravljenosti na delovanje v ekstremnih razmerah, organizacijskih ter logističnih sposobnosti ter zmogljivosti. Glede na spremenjene geopolitične razmere v svetu EU ostaja pred temeljno dilemo, kako zagotoviti kontinuiteto vsestranske obrambne pripravljenosti z novimi izzivi ter zahtevami, ki jih pred države članice postavlja pandemija v smislu krepitve nacionalne in skupne vseevropske odpornosti. Naloge so bile pretežno nevojaške, vojska je pogosteje raznašala hrano kot nosila orožje. Na ta način je dokazovala svoj humani obraz v težkih časih. Tri najbolj prizadete države so za te naloge organizirale posebne vojaške operacije (26). Tudi vse tri velike sile izdatno uporabljajo vojsko. Tradicionalno v Rusiji in na Kitajskem, v ZDA pa guvernerji angažirajo za pomoč nacionalno gardo, medtem ko vojska razvaža zaščitno ter testno opremo.

Sklepni razmislek za naprej

Na podlagi Londonske deklaracije (2019) je generalni sekretar Nata Jens Stoltenberg 31. marca imenoval Skupino modrecev (27). Njihova naloga bo pripraviti izhodišča za Natov enajsti strateški koncept. Nato približno vsako desetletje prilagaja svoj strateški koncept novonastalim svetovnim varnostnim razmeram, znotraj zavezniškim odnosom ter tehnološkim inovacijam. To mu zagotavlja verodostojnost, agilnost in obrambno odvrtačno moč za vzdrževanje miru in stabilnosti v evroatlantskem prostoru ter prispevanje h globalni varnosti. V blokovski ureditvi bipolarnega sveta v času hladne vojne je prvih osem konceptov predstavljalo kombinacijo konvencionalne in jedrske odvrtačne in obrambne strategije zoper poznanega nasprotnika z relativno simetričnim organizacijskim in doktrinarnim modelom. Po terorističnem napadu v ZDA 11. septembra 2001, se je ta koncept nadgradil s protiteroristično komponento, usmerjeno tudi proti nedežavnim elementom. Ko v kontekstu hibridizacije vojne kibernetično delovanje doseže strateške razsežnosti, v desetem konceptu (2010) postane kibernetični napad sprožilec za kolektivni odgovor na podlagi 5. točke Washingtonske listine. V zvezi s tem ostajajo še vedno številne nejasnosti ter dvomi. Glavni izziv priprave novega koncepta bo ocena, ali pandemija kovida predstavlja takšno vsebinsko prekretnico, ki zahteva vključitev v koncept bio - ekološke komponente in kaj bi to pomenilo za celoto zavezništva. Pandemija koronavirusa odpira dilemo, ali je napočil čas za nadaljnje širjenje liste z biološko grožnjo, tudi če le-ta ne prihaja od identificirane države ali držav oziroma če ni sprožena namerno temveč gre za nesrečo ali naravni pojav.

Tako Evropska unija kot Nato se bosta morala, podobno kot države članice, objektivno zazreti vase ter se soočiti z nezmožnostjo pravočasnega solidarnostnega odziva ter se temu primerno pripraviti, da na popravnem izpitu ob naslednjem valu okužbe delujeta odločno, usklajeno, operativno, učinkovito in predvsem solidarno. Obe organizaciji sta pred časom sprejeli politični

odločitvi, da prevetrta, modernizirata ter novim globalnim in notranjim razmeram prilagodi svoje temeljne doktrinarne dokumente, globalno varnostno strategijo v EU ter novi strateški koncept v Natu. Ob tem si nis(m)o predstavljali, da bo izziv priprave na prihodnost še mnogo večji in globlji kot je bilo videti po Brexitu in migracijah v Evropski uniji ter razpokah na relaciji ZDA - Evropa ter drugimi izzivi, ki izhajajo iz vprašanj velikosti, strukture in izdatkov za oborožene sile ter novimi in starimi nevarnostmi v Natu. Konferenca o prihodnosti Evropske unije ter Skupina modrecev za pripravo novega strateškega koncepta v Natu sta s pandemijo pred izzivom, ki je skupen obema organizacijama. Dve tretjini članstva v obeh organizacijah je skupnega, torej bi morala biti v največji meri skupna vsaj splošna ocena stanja. Razlike zaradi same narave ene ali druge organizacije, njenega poslanstva ter nalog in tretjine članstva, ki deluje samo v eni ali drugi povezavi, ne bi smele zamegliti tega dejstva. To spoznanje bi moralo, ob dodatnem pritisku ponovitve okužbe s kovidom -19, zadostovati za premoščanje dosedanjih predsodkov, stereotipov ter politično pogojenih razdvajanj med EU in Natom. Konferenca o prihodnosti Evrope ter Skupina modrecev bi lahko skupno pripravili globalno oceno stanja ter skupnih ukrepov, na podlagi katere bi v nadaljevanju vsaka zase razvili nabor ukrepov, specifičnih za Evropsko unijo in Nato. Če ne bomo sposobni na najbolj široki platformi poenotiti temeljnih pogledov na svet in grožnje, ki nam pretijo, potem bodo na ravni Evropske unije in Nata sprejete ocene ter ukrepi, ki bodo parcialni in posledično nekompatibilni ter z omejenim delovanjem. Kar bi pomenilo, da nam prestop v post pandemični svet ne bi uspel. Slovenija lahko strokovno, politično, diplomatsko, medijsko deluje v smeri ozaveščanja o nujnosti skupnega premisleka, mobilizaciji somišljenikov ter pripravljanju konkretnih platform ter predlogov. To je priložnost, da se ponovno vrne v srčiko mednarodne aktivnosti z novo, v skupno prihodnost usmerjeno prepoznavnostjo. S svojim kreativnim razmišljanjem ter predlogi v tej smeri lahko pomagamo mednarodni skupnosti. S tem bomo na dolgi rok pomagali tudi sami sebi.

Opombe

- (1) *Stefan Zweig, Včerajšnji svet, (Mladinska knjiga, 2008).*
- (2) *Christopher Clark, Mesečniki, (Cankarjeva založba 2017).*
- (3) *Sun Tzu, Umetnost vojskovanja, (The Art of War, Kegan Paul, 2002).*
- (4) *Albert Camus, Kuga, (Beletrina, 2020).*
- (5) *Niccolo Machiavelli, The Prince (Dover Publications, 1992).*
- (6) *Richard Haas, The Age of Nonpolarity (Foreign Affairs, may-june 2008).*
- (7) *Annegret Kramp – Karrenbauer, nemška obrambna ministrica na to dilemo odgovarja, da klasična vojaška obramba še vedno šteje, vendar pa nov strateški poudarek zahteva odpornost, ker nove nevarnosti najlažje neutraliziramo tako, da jih absorbiramo. How to Keep NATO Fit, Financial Times, 10.5.2020.*
- (8) *Igor Ivanov je 24. aprila objavil hkrati članek v angleščini in ruščini: Rethinking International Security for a post-Pandemic World v Carnegie Endowment for International Peace ter v Komersant-u pod naslovom Mir budet drugim.*
- (9) *Joska Fischer, Virus which change the World, (Project Syndicate, 29.4. 2020).*
- (10) *Dmitri Trenin, Russia-US; No Reset just Guardrails, (Carnegie Moscow Center, 9.4.2020).*
- (11) *Josep Borrell, The Post-Coronavirus World is Already Here, European Council on Foreign Relations, april 2020.*
- (12) *George Friedman, Medical, Social, Economic, Military: The State of Play, (Geopolitical Futures, 28.4.2020).*
- (13) *Winston Churchill je samo eden od številnih osebnosti, ki sem jim pripisuje ta strateški nasvet: Never waste a good crisis. Med zadnjimi naj bi to predsedniku Obami svetoval njegov svetovalec Rahm Emanuel leta 2008.*

(14) Septembra 2016 večina slovenskih medijev poroča, da ima SV probleme s strelivom, kar potrjuje tudi obrambna ministrica Katičeva, da v obdobju 2008-2014 ni bilo večjih nabav.

(15) O odpornosti v EU vidi širše v **A.E. Juncos**, »Resilience as the new EU foreign policy paradigm: a pragmatist turn?«, *European Security*, (2017). **Tocci, N.** »Resilience and the role of the European Union in the world«, *Contemporary Security Policy*, (2019). **W. Wagner, R. Anholt**, »Resilience as the EU Global Strategy's new leitmotif: pragmatic, problematic or promising?« *Contemporary Security Policy*, vol. 37, (2016). nr 3.

O odpornosti v Natu pa: NATO home page, »Resilience and Article 3«, March 2020. **Wolf-Diether Roepke, Hasit Thankey**, »Resilience: the first line of defense«, *NATO Review*, February 2019. **Olaf Corry**, »From Defense to Resilience: Environmental Security Beyond Neo-liberalism«, *International Political Sociology*, September 2014. **Zoltan Baray, Robert Rauchhaus**, »Explaining NATO's Resilience: Is International Relations Theory Useful?« *Contemporary Security Policy*, vol 32, February 2011. **Guillaume Lasconjarias**, »Deterrence through Resilience NATO, the Nations and the Challenges of Being Prepared«, NATO Defence College, 2017.

(16) Tako lahko razumemo tudi nakup 600 kompletov (za balataljon) osebne opreme za preprečevanje neredov, čeprav nas obrambni minister Tonin prepričuje, da gre za potrebe delovanja v mednarodnih misijah in operacijah, zlasti Kfor na Kosovu.

(17) **Ian King**, *How Covid-19 Will Change Us: Seven Lessons from the Most Consequential Pandemics in History*, (CSIS Center for Strategic International Studies, April 29, 2020)

(18) **Jimie Shea**, *NATO New Security Challenges*, (Friends of Europe, 6.4.2020).

(19) **Erik Brattberg**, *Pandemija še nadalje zastruplja transatlantske odnose*, (Carnegie Endowment for International Peace, 29.4.2020). Po finančni krizi 2008 so se skupni evropski izdatki za obrambo zmanjšali za 24 milijard evrov, torej lahko po pandemiji objektivno pričakujemo še mnogo globlji padec. To bo zavezništvo postavilo na veliko preizkušnjo, ki lahko še zaostri transatlantske odnose, vsaj dokler bo na čelu ZDA predsednik Donald Trump. Podobno **Matthew Goodwin**, *COVID-19 Will Reshape Our Relationship with the State*, Chatman House, 12 Maj 2020.

(20) **Stefanie Babst**, *The Coronavirus Pandemic Hits NATO*, *European Leadership Network* 14.4.2020. Ocenjuje, da bodo štirje glavni izzivi, ki jih mora nasloviti nov strateški koncept zmanjšanje obrambnih proračunov, odsotnost jasne vodilne politične figure v zavezništvu, nadaljnja erozija znotraj zavezniških odnosov ter zmanjšana bojna pripravljenost in sposobnost zaveznic in zavezništva v celoti.

(21) **Amelia Hadfield**, *NATO's COVID-19 moment?* (Encompass april 2020).

(22) **NATO News**, april 2, 2020: Generalni sekretar Nata Jens Stoltenberg na novinarski konferenci.

(23) **Elizabeth Brauw**, *The Corona Virus Should be NATO's Moment*, (Defense One, 31.3.2020).

(24) *EU Global Strategy*, 2016.

(25) **Tania Lašič**, *The role of armed forces in the fight against coronavirus*, *EPRS - European Parliamentary Research Service*, May 2020.

(26) **ibid**, V Italiji »Operazione Strade Sicure« s 7.000 vojaki, v Franciji »Operation Resilience« s 15.000 vojaki, v Španiji »Operation Balmis«, v kateri je sodelovalo 57.000 vojakov. Tudi v drugih državah je neposredno angažirano veliko število vojakov. V Nemčiji 32.000, Romuniji 14.000, Poljski 9.000, Avstriji 3.000, Hrvaški 500. Danska, Norveška, Švedska, Finska, Islandija so organizirale skupne namenske sile.

(27) **NATO News** 31.3.2020. Generalni sekretar Nata Sven Stoltenberg je imenoval Skupino modrecev v sestavi: Tacan Ildem (Turčija), Greta Bossenmaier (Kanada), Anja Fincanard-Nielsen (Danska), Hubert Védrine (Francija), Thomas de Maizière (Nemčija), Marta Dassu

(Italija), Hema Verhagen (Nizozemska), Anna Fotyga (Poljska), John Bew (V. Britanija) ter Wess Mitchell (ZDA).